

the family, types of parenting behavior in raising children with developmental disabilities and children at risk of disability.

The relevance of the problem under study for Ukraine has been substantiated. In particular, the number of childhood disorders is increasing as a result of war; there is a need to study and implement foreign achievements; infant mortality is higher than in neighboring countries in Central and Eastern Europe, in particular in Poland.

The prospects for using Polish experience in Ukraine include the study and applying effective ways of working with children: methods of developmental movement by V. Sherborne, contact and communication by C. Knill, neurodevelopmental therapy and good start by M. Bogdanowicz, mental development support by E. Gruszczyk-Kolczyńska; sensory integration; methods that promote understanding (pictograms, sound gestures, logographic language by C. Bliss), thematic games, pet therapy, music therapy, behavioral methods of education, etc. Multidirectional assistance to parents raising children with developmental disabilities, at risk group is advisable as a sample to be followed.

It has been focused on the role of volunteers, charitable foundations and philanthropists in supporting children and their families. The problems that need to be solved to meet EU standards have been outlined.

Key words: early intervention, children of early age, risk group, developmental disabilities, ecological-systemic paradigm.

Дата надходження статті: 21.12.2023 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Сорока О. В.

УДК 17.022.1-026.564:159.923.5]+[316.614:159.922.2(045)

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi55.519>

Костенко Д. В.*,

orcid.org/0000-0002-4030-2287

РЕСУРСИ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ОСОБИСТОСТІ У СОЦІАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Статтю присвячено дослідженню питань ресурсності життєстійкості особистості в соціальному просторі відповідно до сучасних соціалізаційних викликів. Актуалізовано незаперечну потребу особистості в ресурсності, що супроводжується потребою самореалізації та самовдосконалення. Акцентовано на задоволенні особистісних потреб, побудові індивідуальної траєкторії розвитку, ефективності розвитку особистості на рівні соціальних досягнень. Відображено поняття «ресурс» як певний запас життєвих можливостей, який може бути використаний суб'єктом як засіб розвитку особистості. З'ясовано, що особистість потребує відновлення внутрішнього ресурсного стану, розуміння життєвої позиції, напрямку руху вперед та раціонального розподілу внутрішнього ресурсу. Виокремлено, що для особистісного зростання та розвитку особистості слід постійно формувати й розвивати ресурсний потенціал як джерело можливостей вирішення будь-яких життєвих питань. Представлено, що ресурси життєстійкості особистості формуються, видозмінюються та є генератором посилення здатності стабільності. Виконано теоретичне дослідження питань ресурсів життєстійкості особистості в соціальному середовищі. Використано теоретичні методи – аналізу філософської, психолого-педагогічної, соціально-педагогічної та соціологічної літератури з метою викладення основних теоретичних положень досліджуваної проблеми; порівняння та узагальнення для систематизації наукових положень вітчизняних та закордонних науковців. Змістовність дослідження полягає у розгляді питання особистісних ресурсів, які опосередковано дають можливість віднести їх до ресурсів життєстійкості особистості, адже особистісні ресурси мають використовуватись людиною для подолання складних життєвих обставин, кризових явищ, соціалізаційних викликів.

*© Костенко Д. В.

Результати дослідження полягають в акцентуалізації життєстійкості особистості як ресурсів стійкості та стабільності особистості, що актуалізують особистісні ресурси людини для подолання та вирішення складних життєвих ситуацій, викликів у процесі життєдіяльності.

Ключові слова: життєстійкість, особистість, потреби, ресурс, соціалізаційні виклики, стійкість, соціум.

Постановка проблеми. Варто актуалізувати те, що особистість постійно перебуває у просторі постійної потреби в ресурсності, яка супроводжується потребою самореалізації та самовдосконалення. Незаперечним є те, що кожна особистість має бути ресурсною для задоволення особистісних потреб, побудови індивідуальної траєкторії власного життя, розвитку, розширення своїх кордонів, задля того, щоб бути ефективною на рівні соціальних досягнень, ресурсною, невпинно та впевнено розвиватися, удосконалювати та шліфувати свої навички, уміння, здатності, а біологічний, емоційний, матеріальний та часовий ресурс потрібно постійно підтримувати й поповнювати. Найголовніше – навчитися черпати ресурси, не перевитрачаючи їх, не «проїдати» власні ресурси. Власне все, що має людина, і складає її ресурси, навіть негаразди, труднощі та проблеми.

Аналіз досліджень. Дослідники О. Перевозчикова та Н. Волянюк стверджують, що «проблема ресурсів особистості до цього часу не отримала належного розгляду, оскільки ще слабо сформована відповідна система понять, не систематизовано класифікації ресурсів, їх критеріїв та властивостей, що пропонуються різними авторами, не склалася єдина концепція ресурсів. Терміни «психологічні ресурси», «особистісні ресурси», «адаптаційні ресурси» у психології застосовуються для позначення широкого кола біоенергетичних, інтелектуальних, характерологічних, вольових властивостей особистості, властивостей її оточення, системи її стосунків у соціумі та розуміються авторами в різноманітних трактуваннях» [7].

О. Чиханцова стверджує, що «особистісні ресурси є потужним ресурсом розвитку рівня життєстійкості особистості. Проте не всі люди готові та здатні справлятися з труднощами. Причиною цього може бути відсутність досвіду подолання життєвих труднощів або відсутність особистісних ресурсів. На нашу думку, ключовим утворенням, яке дає змогу людині пережити складні життєві ситуації, є особистісний ресурс, а чинниками, які позитивно впливають на показники життєстійкості особистості, є «віра», «надія», «любов», «контакти», а також «старанність» та «обов'язковість»» [2, с. 37], і тому варто розглянути ці поняття відповідно до логіки дослідження.

Н. Волянюк, Г. Ложкін та А. Колосов акцентують увагу на тому, що «особистісні ресурси починають активно діяти в ситуаціях високої психологічної напруги при фізичних навантаженнях» [1, с. 40].

За Л. Сердюк, «чинниками, що характеризують особистісні ресурси самоорганізації особистості, є такі особистісні параметри, як визначеність цілей та осмисленість життя; прагнення свободи і незалежності; прагнення до саморозвитку та самореалізації, високий рівень самоорганізації при плануванні та бюджетуванні часу; здатність контролювати події життя, наполегливість, планомірність, цілеспрямованість; упевненість в собі і власних силах; почуття компетентності в часі та управлінні повсякденними справами» [9, с. 148].

За С. Хобфоллом та Р. Ліллі, «ресурси – особистісні властивості й здібності, що є цінними для людини та допомагають адаптуватися до стресових ситуацій й долати їх (самоповага, професійні уміння, самоконтроль, життєві цінності)» [13].

В. Кобильченко зауважує: «очевидним є те, що різні ресурси відіграють різну роль в адаптації людини та подоланні важких життєвих подій. Особистісні ресурси значною мірою визначаються здатністю до побудови інтегрованої поведінки. Отже, особистісні ресурси проявляються у взаємодії дитини й життєвого середовища як безперервному

процесі просторово-часового «розгортання» дитини, представленого в змісті й спрямованості діяльності в реальних життєвих ситуаціях, що забезпечує відповідність способу життя образу світу, який змінюється у процесі життєдіяльності через трансформацію цінностей і смислів особистості. Особистісні ресурси можуть бути представлені як система потенціалів людини для усунення суперечностей особистості з життєвим середовищем, подолання несприятливих життєвих обставин за допомогою трансформації ціннісно-смыслового виміру особистості, який задає її спрямованість і створює основу для самореалізації. Інакше особистісні ресурси постають як системна, інтегральна характеристика особистості, що дає можливість переборювати важкі життєві ситуації й актуалізується і проявляється в процесах самодетермінації особистості» [3, с. 26].

Л. Холмгрін, Дж. Гертхард, В. Тайрон та С. Хобфолл (Lucie Holmgreen, Vanessa Tirone, James Gerhart, Stevan E. Hobfoll) наголошують, що «ресурси необхідні для виживання і за своєю суттю зміцнюють людей, інші формуються через культурний та особистий досвід і тому відрізняються між культурами, а також між людьми. Ресурси характеризують їх зовнішній або внутрішній локус відносно індивіда. Наприклад, бадьорість, надія й самоефективність перебувають усередині індивіда і є ключовими, оскільки забезпечують енергією та мотивацією шукати та підтримувати зовнішні ресурси, такі як стабільна робота та підтримка стосунків» [14].

За О. Штепою, «внутрішні ресурси людини можна розподілити на ресурси стресостійкості, особистісні ресурси, соціальні ресурси, психологічні ресурси та екзистенціальні ресурси» [10].

Науковці О. Кононенко, А. Кононенко, К. Крошка та Є. Базика зазначають, що «життєстійкість – це комплексний ресурс, який допомагає долати стрес, підвищує здатність особистості чинити опір впливу зовнішніх негативних факторів, витримувати постійні стресові ситуації, зберігати внутрішній баланс, адаптуватися до нових умов існування, тримати в нормі фізичне та психологічне здоров'я. Життєстійкість завжди співвідноситься з ціннісними орієнтаціями людини, її індивідуально-типологічними особливостями, самоставленням та навичками саморегуляції» [4, с. 568].

Згідно з С. Хобфоллом, провідним експертом з питань стресу та резильєнтності, автором теорії збереження ресурсів (Stevan E. Hobfoll), «Стійкість – це перш за все властивість середовища, які а) багаті на особисті, соціальні, матеріальні та енергетичні ресурси; в) дозволяють отримати доступ до цих ресурсів; с) забезпечують безпеку та захист від втрати ресурсів і сприяють зростанню ресурсів» [12].

С. Кузікова та Т. Щербак констатують, що «сучасні умови життєдіяльності зобов'язують до високої витривалості та готовності до постійної мінливості життя в новій реальності, здатності ухвалювати відповідальні рішення в обмежений час і за недостатньої чи надлишкової інформації. Стан існування також вимагає від людей успішного використання своїх внутрішніх ресурсів, а також здатності до постійної особистісної трансформації та розвитку власної ідентичності» [5, с. 25].

За В. Московченко, «життєстійкість впливає на оцінку ситуації. Ми перестаємо розуміти стрес як щось травматичне або небезпечне, адже переконання змушують нас думати, що ми можемо змінити хід подій, додають впевненості у собі. Життєстійкість штовхає нас на активні дії. Більше того, переконання допомагають нам у боротьбі з труднощами» [6, с. 147].

О. Поданова, досліджуючи питання стресостійкості в контексті психологічних ресурсів особистості, звертає увагу на те, що «особистісні ресурси як індивідуальні можливості людини і стратегії поведінки в сукупності формують механізми психічної регуляції подолання стресу й характеризують сутність цього процесу. Подолання стресу є процесом формування і реалізації когнітивних і поведінкових дій, зусиль, а також захисноприспосувальних емоційних реакцій, спрямованих у сукупності на реалізацію вимог середовища (як внутрішнього, так і зовнішнього). Цей процес включає когнітивний, афективний, поведінковий компоненти, регулювальна функція яких

виявляється в такому: формування мотиваційно-цільової спрямованості особистості на подолання стресу (труднощів) в конкретних умовах; оцінка суб'єктом ситуації і власних ресурсів на основі сприйняття та зіставлення інформації про них, ухвалення рішення про використання адекватних стратегій поведінки; «запуск» механізмів емоційно-вольової регуляції особливостей прояву обраної стратегії; мобілізація енергетичних ресурсів для досягнення обраної форми поведінки, спрямованої на подолання стресу; реалізація конкретних дій; оцінка досягнутих результатів» [8, с. 565].

Мета статті – теоретичне дослідження ресурсів життєстійкості особистості в соціальному середовищі.

Виклад основного матеріалу. За логікою дослідження слід звернутися до розуміння терміна «ресурс». Цей термін переважно розглядають як загальну, загальноекономічну, соціально-економічну категорію, але в межах аналізу цього поняття слід акцентуватися переважно на ресурсі саме як психолого-педагогічній категорії.

Поняття «ресурс» «характеризується в психології як певний запас життєвих можливостей, який може бути використаний суб'єктом як засіб розвитку особистості, здійснення самовизначення, реалізації діяльності, вибору життєвих стратегій тощо. Ресурс – це засоби, умови перетворення, знаходження і розкриття яких приводить до доступу і максимальної реалізації потенціалу особистості, повноцінному та автентичному існуванню. Говорячи про психологічний ресурс, розглядають велику кількість психологічних феноменів, які належать до різних сфер організації та функціонування особистості» [2].

Ресурси умовно можна розподілити на зовнішні та внутрішні. Зовнішні ресурси – енергія, яку ми отримуємо ззовні для енергетичного відновлення (наші улюблені заняття, музика, заняття спортом, улюблені страви, спогади та інше), а внутрішні ресурси – те, що всередині нас, характер, життєві цінності та орієнтири, життєві установки, вміння турботи про себе, все те, що дає нам внутрішню силу та енергію, що робить нас сильними особистостями.

Зазначимо, що життєві виклики сьогодення зумовлюють потребу акцентуалізації та дослідження питання ресурсів життєстійкості особистості в сучасному суспільстві.

Для особистісного зростання та розвитку слід постійно формувати й розвивати ресурсний потенціал як джерело можливостей вирішення будь-яких життєвих питань. Ресурси життєстійкості формуються, видозмінюються та є генератором посилення здатності боротьби над хвилюваннями, допомагають віднайти свій унікальний шлях, зрозуміти справжні цінності життя, усвідомити його сенс по-іншому, не озираючись на стереотипи сьогодення, жити в кожному моменті, цінувати кожен мить життя, цінувати себе в цьому світі, цінувати близьких людей, бути відповідальними за кожен крок, зрозуміти, що кожен зможе залишити після себе.

Зауважимо, що життєстійкість і ціннісні орієнтації є ресурсами боротьби особистості зі стресами та психологічною напругою, що можуть викликати невизначеність, агресивність, апатію, травматизацію і набувають останнім часом особливого підсилення через коронавірусну хворобу та повномасштабну війну.

Потреба в більш детальному вивченні ресурсів життєстійкості спричинена слабкою розробленістю цього питання відповідно до сучасних соціальних умов, соціалізаційних викликів.

За результатами аналізу вітчизняних та зарубіжних наукових праць, можемо констатувати, що життєстійкість розглядається як ресурс стійкості особистості, який актуалізує особистісні ресурси людини для подолання та вирішення складних життєвих ситуацій, викликів у процесі життєдіяльності. Тому актуальним є розгляд питання особистісних ресурсів, які опосередковано дають можливість віднести їх до ресурсів життєстійкості особистості, адже особистісні ресурси мають використовуватись людиною для подолання складних життєвих обставин, кризових явищ, соціалізаційних викликів.

Особистісні ресурси є тим чинником, який допомагає в боротьбі зі складними життєвими обставинами, а їхня ефективність залежить від особистісних можливостей та стратегій подолання стресових життєвих ситуацій.

Життєстійкість особистості є основним складником, який формує нашу життєздатність та є системотвірним чинником, що сприяє подоланню стресових ситуацій та покращенню нашого фізичного і психічного здоров'я.

Уміння контролювати життєві події, долати життєві труднощі потребує наявності основного ресурсу, а саме життєстійкості особистості. Життєстійкість є нашим внутрішнім ресурсом, який допомагає подолати стрес, що набуває особливого значення у період російсько-української війни. Вона є внутрішнім захисним ресурсом, який активізується в умовах критичної потреби боротьби зі стресовими чинниками в ситуаціях воєнного конфлікту та є збережувальним чинником внутрішнього балансу. Під час військових дій потрібно дотримуватися психоемоційного балансу та бути стресостійкими, уміти виокремлювати лише конструктивну інформацію, яка надходить із різних інформаційних джерел, успішно долаючи кризові життєві ситуації та підтримуючи психічне здоров'я.

Життєстійкість формує в нас здатність до пристосування до будь-яких життєвих ситуацій, соціальної взаємодії. Ураховуючи перебування особистості у стані психофізичного навантаження, тривоги, конфліктності та невизначеності, демонструючи життєстійкість, ми сприймаємо важкі життєві обставини зі стійкістю та робимо акцент на вирішенні проблемних життєвих ситуацій. Життєстійкість виявляється в умінні контролювати своє життя, не наражатися на небезпеку, почуватися впевнено та відповідально, долаючи життєві випробування, не зважаючи на зовнішні чи внутрішні зміни, реагуючи на стрес, демонструючи достатній рівень розвитку життєстійкості та стресостійкості.

Життєстійкість є інтегративною якістю, яка допомагає нам приймати будь-які виклики долі, контролювати ситуацію, що склалася, відповідно реагувати, розуміючи та гідно приймаючи цей виклик з високою адаптивністю, впевнено, самостійно ухвалюючи власні рішення, які є показником сформованості життєстійкості.

Життєстійкість є адаптаційним ресурсом особистості в соціальному середовищі, психологічною стійкістю та ресурсністю протистояння несприятливим життєвим ситуаціям та є особистісним феноменом, який гармонійно впливає на психоемоційний стан, регулює поведінку, є визначальним для психічного здоров'я та високої життєздатності.

Висновки. Перебуваючи у процесі різновекторної соціалізації, у станах певних хвилювань, стресів і переживань, особистість потребує відновлення внутрішнього ресурсного стану, розуміння життєвої позиції, напрямку руху вперед та раціонального розподілу внутрішнього ресурсу. Відтак особливої уваги потребують турбота про себе, власне фізичне та психічне здоров'я, знаходження балансу між роботою та відпочинком, внутрішніми та зовнішніми ресурсами, раціональний підхід до визначення першочергових завдань і знаходження часу на відпочинок. Ці питання є перспективними для подальшого наукового пошуку.

Список використаних джерел:

1. Воляннюк Н. Ю., Ложкін Г. В., Колосов А. Б. Організаційний стрес спортивної команди. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія.* 2021. № 3. С. 38–44.
2. В пошуках психологічного ресурсу. Запобігання та профілактика професійного вигорання педагогічних працівників. 2021. URL: <https://vinps.vn.ua/?p=1887>
3. Кобильченко В. Внутрішні ресурси як джерело позитивного функціонування особистості дитини з порушеним зором. *Особлива дитина: навчання і виховання.* 2017. № 3. С. 22–30.
4. Кононенко О. І., Кононенко А. О., Крошка К. І., Базика Є. Л. Життєстійкість та ціннісні орієнтації особистості як психологічні ресурси її психологічного здоров'я. *Наукові перспективи.* 2023. № 9 (39). С. 565–575.

5. Кузікова С. Б., Щербак Т. І. Життєстійкість як адаптаційний ресурс особистості у реальності невизначеності життя. *Слобожанський науковий вісник. Серія: Психологія*. 2023. № 2. С. 24–29.
6. Московченко В. В. Складові життєстійкості. *Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України: тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 5 квітня 2019 р.)*. Харків, 2019. С. 145–148.
7. Перевозчикова О. Ю., Воляннюк Н. Ю. Феноменологічний аналіз ресурсів особистості. URL: https://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/stud_almanah/41.pdf
8. Поданова О. Стресостійкість в контексті психологічних ресурсів особистості. *Психологічні ресурси особистості: соціально-психологічний зміст: збірник наукових праць за матеріалами науково-практичної конференції*. Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2019. С. 68-76.
9. Сердюк Л. З. Самодетермінація психологічного благополуччя особистості: монографія / Л. З. Сердюк, І. В. Данилюк, В. В. Турбан, О. І. Пенькова, Н. Д. Володарська [та ін.]; за ред. Л. З. Сердюк. Київ – Львів: Видавець Вікторія Кундельська, 2021. 236 с.
10. Штепа О. Види психологічних ресурсів. URL: <https://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/12/VYDY-PSYKHOLOHICHNYKH-RESURSIV.pdf>
11. Chykhantsova O. The Hardiness as a Resource of the Psychological Stability. *Psychological Journal*. 2013. № 8 (4). С. 32–40. <https://doi.org/10.31108/1.2023.9.1.3>.
12. Hobfoll S. E. Conservation of resources and disaster in cultural context: The caravans and passageways for resources. *Psychiatry: Interpersonal and Biological Processes*. 2012. № 75 (3). Pp. 226–231. <https://doi.org/10.1521/psyc.2012.75.3.227>
13. Hobfoll S. E., & Lilly R. S. Resource conservation as a strategy for community psychology. *Journal of Community Psychology*. 1993. № 21 (2). Pp. 128–148. [https://doi.org/10.1002/1520-6629\(199304\)21:2<128::AID-JCOP2290210206>3.0.CO;2-5](https://doi.org/10.1002/1520-6629(199304)21:2<128::AID-JCOP2290210206>3.0.CO;2-5)
14. Holmgreen L., Tirone V., Gerhart J., & Hobfoll S. E. Conservation of resources theory: Resource caravans and passageways in health contexts. *The handbook of stress and health: A guide to research and practice*. 2017. Pp. 443–457.

References:

1. Volianiuk, N. Yu., Lozhkin, H. V., & Kolosov, A. B. (2021). Orhanizatsiyni stres sportyvnoi komandy [Organizational stress of a sports team]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Psykholohiia*, 3, 38–44 [in Ukrainian].
2. V poshukakh psykholohichnoho resursu. Zapobihannia ta profilaktyka profesiinoho vyhorannia pedahohichnykh pratsivnykiv [In search of a psychological resource. Prevention and precluding of professional burnout of pedagogical workers]. (2021). Retrieved from <https://vinps.vn.ua/?p=1887> [in Ukrainian].
3. Kobylchenko, V. (2017). Vnutrishni resursy yak dzherelo pozytyvnoho funktsionuvannia osobystosti dytyny z porushenym zorum [Internal resources as a source of positive personality functioning of a child with impaired vision]. *Osoblyva dytyna: navchannia i vykhovannia*, 3, 22–30 [in Ukrainian].
4. Kononenko, O. I., Kononenko, A. O., Kroshka, K. I., & Bazyka, Ye. L. (2023). Zhyttiistiikist ta tsinnisni oriientatsii osobystosti yak psykholohichni resursy yii psykholohichnoho zdorovia [Hardiness and value orientations of the individual as psychological resources of their psychological health]. *Naukovi perspektyvy*, 9 (39), 565–575 [in Ukrainian].
5. Kuzikova, S. B., & Shcherbak, T. I. (2023). Zhyttiistiikist yak adaptatsiyni resurs osobystosti u realnosti nevyznachenosti zhyttia [Resilience as an adaptive resource of the individual in the reality of the uncertainty of life]. *Slobozhanskyi naukovyi visnyk. Serii: Psykholohiia*, 2, 24–29 [in Ukrainian].
6. Moskovchenko, V. V. (2019). Skladovi zhyttiistiikosti [Components of vitality], *Psykhologichni ta pedahohichni problemy profesiinoy osvity ta patriotychnoho vykhovannia personalu systemy MVS Ukrainy: tezy dop. Vseukr. nauk.-prakt. konf. [Psychological and pedagogical problems of professional education and patriotic education of the personnel of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Abstracts of Papers of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference]*. Kharkiv [in Ukrainian].
7. Perevozchikova, O. Yu., & Volianiuk, N. Yu. Fenomenologichnyi analiz resursiv osobystosti [Phenomenological analysis of personality resources]. Retrieved from https://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/stud_almanah/41.pdf [in Ukrainian].
8. Podanova, O. (2019). Stresostiikist v konteksti psykholohichnykh resursiv osobystosti [Stress resistance in the context of psychological resources of the individual], *Psykhologichni resursy osobystosti: sotsialno-psykhologichnyi zmist*, Zbirnyk naukovykh prats za materialamy naukovy-

- praktychnoi konferentsii [Psychological Resources of the Individual: socio-psychological content, Collection of Scientific Papers of the Scientific and Practical Conference]. Izmail [in Ukrainian].
9. Serdiuk, L. Z., Danyliuk, I. V., Turban, V. V., Penkova, O. I., & Volodarska, N. D. (2021). *Samodeterminatsiia psykholohichnoho blahopoluchchia osobystosti* [Self-determination of the psychological well-being of the individual]. Kyiv – Lviv: Vydavets Viktoriia Kundelska [in Ukrainian].
  10. Shtepa, O. (2020). Vydy psykholohichnykh resursiv [Types of psychological resources]. Retrieved from <https://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/12/VYDY-PSYKHOLOHICHNYKH-RESURSIV.pdf> [in Ukrainian].
  11. Chukhantsova, O. (2013). The Hardiness as a Resource of the Psychological Stability. *Psychological Journal*, 8 (4), 32–40. doi: <https://doi.org/10.31108/1.2023.9.1.3> [in Ukrainian].
  12. Hobfoll, S. E. (2012). Conservation of resources and disaster in cultural context: The caravans and passageways for resources. *Psychiatry: Interpersonal and Biological Processes*, 75(3), 226–231. doi: 10.1521/psyc.2012.75.3.227 [in English].
  13. Hobfoll, S. E., & Lilly, R. S. (1993). Resource conservation as a strategy for community psychology. *Journal of Community Psychology*, 21(2), 128–148. doi: [https://doi.org/10.1002/1520-6629\(199304\)21:2<128::AID-JCOP2290210206>3.0.CO;2-5](https://doi.org/10.1002/1520-6629(199304)21:2<128::AID-JCOP2290210206>3.0.CO;2-5) [in English].
  14. Holmgreen, L., Tirone, V., Gerhart, J., & Hobfoll, S. E. (2017). Conservation of resources theory: Resource caravans and passageways in health contexts. *The handbook of stress and health: A guide to research and practice*, 443–457 [in English].

Kostenko D. V.,

orcid.org/0000-0002-4030-2287

RESOURCES OF PERSONAL HARDINESS IN THE SOCIAL ENVIRONMENT

The article is devoted to the study of issues of resourcefulness and hardiness of the individual in the social space by modern socialization challenges. The individual's undeniable need for resourcefulness, which is accompanied by the need for self-realization and self-improvement, has been updated. Attention is focused on the satisfaction of personal needs, the construction of an individual development trajectory, the effectiveness of personality development at the level of social achievements. The concept of "resource" is reflected as a certain stock of life opportunities that can be used by the subject as a means of personal development. It is found that the individual needs to restore the internal resource state, understand the life position, the direction of forward movement and rational distribution of the internal resource. It is highlighted that for personal growth and development of the individual, it is necessary to constantly form and develop resource potential, as a source of opportunities to solve any life issues. It is presented that the resources of the hardiness of the personality are formed, modified and act as a generator of strengthening the ability of stability. The purpose of the article is a theoretical study of the resources of the individual's hardiness in the social environment. The article uses such theoretical methods as analysis of philosophical, psychological-pedagogical, socio-pedagogical and sociological literature to present the main theoretical principles of the problem under study; comparison and generalization for the systematization of scientific positions of domestic and foreign scientists. The content of the study consists in considering the issue of personal resources, which indirectly allows attributing them to the resources of the vitality of the individual because personal resources must be used by a person to overcome difficult life circumstances, crisis phenomena, and socialization challenges. The results of the research consist in the accentuation of the hardiness of the individual, as resources of stability of the individual, which actualize the personal resources of a person to overcome and solve difficult life situations, and challenges in the life process.

Key words: hardiness, personality, needs, resource, socialization challenges, sustainability, society.

Дата надходження статті: 27.12.2023 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Біницька К. М.